

Про стратегію розумної спеціалізації в країнах та регіонах Європейського Союзу

**Юрій
ТРЕТЯК**

Керівник Групи радників з впровадження державної регіональної політики в Україні Програми «U-LEAD з Європою»

Матеріал підготовлено за результатами участі у Європейському тижні регіонів і міст у Брюсселі, 9–13 жовтня 2017 року.

Основним документом, яким Європейський Союз керується у своєму розвитку на період 2014–2020 роки є стратегія розумного, сталого та інклюзивного зростання «Європа 2020». Держави ЄС визначили п'ять цілей у таких сферах: трудова зайнятість, інноваційний розвиток, освіта, соціальна інтеграція, клімат, енергетика. Індикаторами успішності виконання поставлених цілей визначено п'ять ключових показників, серед яких: 75%

населення віком від 20 до 64 років повинні бути працевлаштовані; 3% ВВП держав ЄС має інвестуватися в проекти дослідження та розвитку; досягнення цілі «20-20-20», що означає скорочення на 20% викидів парникових газів порівняно з 1990 р.; збільшення в енергоспоживанні ЄС на 20% частки енергії, виробленої з відновлювальних джерел; збільшення на 20% енергоефективності; частка людей із початковою освітою повинна становити не більше 10% і не менше 40% молоді повинні мати вищу освіту; кількість населення, що проживає на межі бідності, повинна зменшитися на 20 мільйонів. Кожна країна ЄС розробила свої національні цілі по кожному з цих напрямів, а також конкретні заходи на національному рівні, яких необхідно вжити з метою їх імплементації.

Так званою ex ante умовою, виконання якої дозволяє країні-члену або регіону ЄС скористатися коштами структурних та інвестиційних фондів ЄС на розвиток інновацій є наявність **стратегії розумної спеціалізації** яка:

- базується на SWOT або аналогічному аналізі, щоб зосередити ресурси на кількох пріоритетах у сфері досліджень та інновацій;
- окреслює заходи щодо стимулювання приватних інвестицій у наукові дослідження і розвиток технологій;
- містить систему моніторингу та оцінки;
- передбачає, що країна-член ЄС виділяє бюджетні ресурси на розвиток досліджень та інновацій;
- передбачає, що країна-член ЄС прийняла багаторічний план інвестування на виконання відповідних пріоритетів ЄС.

Концепція розумної спеціалізації (в документах ЄС позначається терміном RIS3 «науково дослідні та інноваційні стратегії розумної спеціалізації») є стратегічним підходом до вироблення політики економічного розвитку певної території шляхом адресної підтримки наукових досліджень та інновацій. Він включає в себе процес розробки бачення розвитку регіону, визначення стратегічних пріоритетів на основі виявлених за участі широкого кола зацікавлених сторін сфер найбільшого стратегічного потенціалу, формування механізмів стратегічного управління, визначення набору політичних інструментів, спрямованих на максимізацію інноваційного потенціалу регіону, незалежно від того, чи є він економічно сильним або слабким і чи належить до високотехнологічних або низькотехнологічних.

Регламент (ЄС) 1301/2013 Європейського Парламенту та Ради ЄС від 17.12.2013 р. є правовою базою, яка визначає «стратегію розумної спеціалізації».

Стратегія розумної спеціалізації може бути частиною національних або регіональних рамок політики досліджень та інновацій (R&I).

Стратегії розумної спеціалізації розробляються шляхом залучення до процесу «підприємницького пошуку» державних або регіональних органів влади та зацікавлених сторін, таких як університети та інші вищі навчальні заклади, підприємства та соціальні партнери.

Національні/регіональні дослідницькі та інноваційні стратегії розумної спеціалізації (далі – RIS3) є інтегровані, регіональні страте-

гії економічної трансформації, які характеризуються тим, що:

- Вони зосереджують політичну підтримку та інвестиції на ключових національних/регіональних пріоритетах, викликах та потребах для розвитку на основі знань.
- Вони засновані на сильних сторонах кожної країни/регіону та їх конкурентних перевагах.
- Вони підтримують як технологічні, так і практичні інновації, і спрямовані на стимулювання приватних секторальних інвестицій.
- Вони повністю залучають зацікавлені сторони та заохочують інновації та експерименти.
- Вони базуються на соціально-економічних даних, мають систему моніторингу та оцінки.

ЗАВДАННЯ RIS3 З ТОЧКИ ЗОРУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ:

Зробити інновації пріоритетом для всіх регіонів

Стратегія «Європа 2020» вимагає від розробників політик соціально-економічного розвитку розглянути як різні аспекти розумного, сталого та інклюзивного зростання взаємопов'язані між собою. Інтегровані стратегії розумної спеціалізації мають дати відповідь на комплексні виклики розвитку шляхом адаптації розвиткових політик до регіонального контексту. RIS3 підтримує створення робочих місць в економіці знань та зростання не лише у передових в сфері досліджень та інновацій регіонах, але також у менш розвинених та «сільських» регіонах. RIS3 лежать в основі пропонованої в ЄС реформи регіональної політики, що підтримує тематичну концентрацію та зміцнення стратегічного програмування та орієнтації на результати.

Сфокусувати інвестиції та створити синергію

RIS3 фокусує зусилля економічного розвитку та інвестиції на порівняльні переваги кожного регіону, використовуючи економічні можливості регіону та нові тренди.

RIS3 підвищує додану вартість, вплив і візуальне представлення фінансування з боку

ЄС. Стратегія забезпечує більшу віддачу від вкладених грошей у часи більш жорстких бюджетів та дефіцитних публічних ресурсів. RIS3 забезпечує синергію між європейськими політиками та фінансуванням, доповнюючи національні та регіональні фінансові механізми та приватні інвестиції.

Покращити процес інновацій

RIS3 вимагає розумного, стратегічного вибору та формування політики на основі фактичних даних. Пріоритети визначаються в результаті процесу «підприємницького пошуку» побудованому знизу вгору, що підтримується стратегічним аналізом активів регіону, ключових викликів розвитку, конкурентних переваг та потенціалів.

RIS3 передбачає, що комбінація інструментів різних розвиткових політик, доступних регіону – гранти, позики та інша підтримка – є ефективними у досягненні загальних цілей політики, допомагає підприємствам і є важелем для приватних інвестицій.

Покращити врядування та залучити зацікавлених сторін до більш активної співпраці

RIS3 заохочує всі зацікавлені сторони (малий і середній бізнес, великі підприємства, органи влади, науку і громадський сектор) об'єднуватись для вироблення спільного бачення. Процес розроблення та впровадження RIS3 має бути інтерактивним, управлятися з рівня регіону і базуватися на консенсусі.

ЗАВДАННЯ RIS3 З ТОЧКИ ЗОРУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ:

Розробити та впровадити стратегії задля економічної трансформації

RIS3 вимагає інтегрованого підходу до розробки та реалізації інноваційної політики визнаючи, що існують різні шляхи розвитку регіональних інновацій.

До них відносяться:

- омолодження традиційних секторів за рахунок більш високої доданої вартості та нових ринкових ніш;
- модернізація шляхом прийняття та поширення нових технологій;

- технологічна диверсифікація – через існуючі спеціалізації до пов'язаних секторів;
- розвиток нових видів економічної діяльності через радикальні технологічні зміни та проривні інновації;
- експлуатація нових форм інновацій, такі як відкриті та пропоновані користувачами інновації, соціальні інновації та інновації в сфері послуг.

Відповідати на економічні та суспільні виклики

Європа стикається з невпинною глобальною конкуренцією за таланти, ідеї та капітал. У той же час жорстка фіскальна економія вимагає від урядів зосередження обмежених ресурсів на кількох сферах та заходах, що мають справжній потенціал для створення тривалих робочих місць та зростання. Більшість регіонів можуть отримати реальні конкурентні переваги, лише через пошук нових ніш або запровадження нових технологій у традиційній для себе галузі та використання їх «розумного» регіонального потенціалу. Стратегії розумної спеціалізації також можуть бути потужним інструментом для вирішення соціальних, екологічних, кліматичних та енергетичних проблем, зокрема таких як демографічні зміни, ресурсоефективність та енергетична безпека.

Зробити регіони більш помітними для міжнародних інвесторів

Зосереджуючись на тому, що дає регіону найбільший конкурентний потенціал, розумна спеціалізація допомагає позиціонувати регіон на конкретних глобальних ринках/нішах та в міжнародних ланцюжках вартості. Для залучення приватних інвестицій і привернення уваги міжнародних інвесторів важливо створити бренд регіонального досвіду у конкретній галузі знань або нішевих ринках та забезпечити надійну підтримку, яка допоможе зміцнити цю спеціалізацію.

Покращити внутрішні та зовнішні зв'язки регіону

Поліпшення внутрішніх зв'язків давно є товарним знаком інноваційної політики (наприклад, через такі механізми як «трикутники знань», співпраця між університетами та бізнесом, кластери тощо). Однак, регіонам також потрібно вивчати зовнішні можливості, позиціонувати себе у європейських та глобальних ланцюжках вартості, а також покращувати

зв'язки та співпрацю з іншими регіонами, кластерами та гравцями у сфері інновацій. Це важливо для інтернаціоналізації своїх компаній, для досягнення критичного потенціалу кластерної діяльності та забезпечення припливу знань, що мають відношення до існуючої бази знань в регіоні.

Уникнути дублювання та повторень в стратегіях розвитку

У минулому, регіони з проблемами розвитку, часто намагалися відтворити ті ж самі чи подібні пріоритети, як визначали для себе інші, більш розвинуті регіони, в умовах менших ресурсів та низьких шансів стати світовими лідерами у вибраних сферах.

RIS3 заохочує регіони формувати політику, реально адаптовану до їх потенціалу, можливостей і потреб. Міжнародна диференціація та диверсифікація технологій є ключовими елементами переналаштування регіону у глобальному, високо динамічному та мінливому контекстах.

Щоб накопичити «критичну масу» ресурсів

RIS3 може забезпечити, щоб дослідницькі та інноваційні ресурси досягли критичної маси. Очевидно, варто зосередити увагу на сферах де

є реальний потенціал та сильні сторони, а не на спрямуванні публічних інвестицій тонким пластом на сфери, які не матимуть успіху.

Сприяти розповсюдженню знань та технологічній диверсифікації

Найбільш багатообіцяючим способом для регіону у сприянні розвитку економіки знань є диверсифікація технологій, продуктів та послуг, які тісно пов'язані з існуючими домінуючими технологіями та регіональною базою знань та навичок. «Переливання» (spillover) знань чи обмін ними – найбільш успішні в суміжних галузях. Нові галузі промисловості можуть вирости з найбільш успішних існуючих кластерів, але лише за умови стирання кордонів між галузями. Головне – це не просто диверсифікація, а спеціалізована технологічна диверсифікація у нових сферах економічної активності. Вона починається з поєднання існуючих регіональних знань та економічних можливостей та спрямування зусиль на пов'язану, але більш високої доданої вартості діяльність. Таким чином, регіони мають практикувати комплементарність між пов'язаною економічною діяльністю та знайти кращі способи комбінувати свої сильні сторони, щоб створити нові виробничі можливості в територіях з високим рівнем потенціалу економічного зростання.

У 2017 році Спільний дослідницький центр (Joint Research Center) Європейської Комісії розпочав в Україні пілотний проект із розроблення національної та кількох регіональних стратегій розумної спеціалізації в Україні. Група радників з підтримки впровадження державної регіональної політики Програми «U-LEAD з Європою» співпрацюватиме з проектом для адаптації нового досвіду в контексті державної регіональної політики.